

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMICS AND MANAGEMENT

НИЖНИК В.¹, ЗУБ М.²

¹Хмельницький національний університет, Україна

²Вінницький торговельно-економічний інститут, Україна

²Хмельницький торговельно-економічний коледж КНТЕУ,

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН
В КОНТЕКСТІ ПОГЛИБЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Демографічні зміни, соціальна нерівність і міграція в Україні та світі – це виклик парадигмі інклюзивному соціально-економічному розвитку, яка нікого не повинна залишити осторонь. Актуальність осмислення непростих проблем соціально-трудоових відносин в регіонах України обумовлена поглибленням неконтрольованих міграційних процесів і зростанням вимушеного переселення. Відповідно виникла необхідність удосконалення управління процесами міграції.

Експерти Міжнародного інституту міграції Оксфордського університету визначили різні рушійні сили міграції: сильні ринки праці, міграційна політика як в країнах походження, так і в країнах призначення, війни і конфлікти, і економічне зростання [1].

Дослідження інших вчених підтверджують, що 15% населення світу (більше 750 млн осіб), мають бажання – мігрувати. Так, у Північній Америці число людей, які виступають за переїзд, різко зросла за останні кілька років з 10 до 14%. Незважаючи на зміцнення ринку праці, 16% опитаних в США у 2017 році заявили Gallup, що вони хочуть жити за кордоном. Недавнє опитування Gallup World Poll показало, що бажання мігрувати зросла в країнах Європи, що не входять в ЄС [2].

Зовнішня трудова міграція в незалежній Україні зародилася в 90-х роках і формувалася під впливом глибоких структурних трансформацій економіки, що супроводжувалися зростанням безробіття, падінням рівня життя, та набуттям громадянами права на вільне пересування.

Починаючи з 2014 р. численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та воєнними діями на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), станом на 20 липня 2016 р. з непідконтрольних Уряду територій до інших регіонів України переміщено 1 млн. 29 тис. 571 особа, у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 млн. 7 тис. 112 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 тис. 459 осіб, серед яких 170 тис. 581 дитина та 495 тис. 93 особи з інвалідністю та похилого віку [3].

У всьому світі чисельність примусово переміщених людей перевищила 70 мільйонів у 2018 році – вдвічі більше, ніж 20 років тому, включаючи 25,9 мільйона біженців, що є найвищим, поки що зафіксованим, рівнем. Історія, що стоїть за цими цифрами, – це одна з невдач у запобіганні конфлікту, просуванні толерантності та закладанні основ тривалого миру –

кризі політичного лідерства, внаслідок якої кількість біженців зростає з року в рік, встановлюючи нові та небажані рекорди [4].

Завдяки підписанню та ратифікації у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС активізувалася реформа у сфері міграційного менеджменту. Водночас, відносини між Україною та ЄС почали розбудовуватися у якісно новому форматі політичної асоціації та економічної інтеграції, як важливого кроку на шляху – набуття повноправного членства нашої держави в Європейському Союзі.

З однієї точки зору, міграція забезпечує величезні можливості та переваги – для мігрантів, приймаючих громад та спільнот походження. Так, міжнародні експерти визначили Україну, як найбільшого одержувача грошових переказів в регіоні. Наші співвідчизники у 2018 році отримали новий рекорд грошових переказів в розмірі понад 14 мільярдів доларів, що на 19 % більше, ніж у 2017 році [5]. Цей рейтинг України одночасно відображає зростання попиту на українських робітників-мігрантів в сусідніх країнах, зокрема в Польщі та Німеччині.

Водночас не треба забувати, що погане управління процесами міграції може створити значні проблеми та непередбачувані міграційні ефекти. Поглиблення міграційних процесів і зростання вимушеного переселення включають додаткове, а іноді непосильне навантаження на соціальну інфраструктуру, яке пов'язане з несподіваним приходом великої чисельності людей та загибеллю окремих мігрантів, які здійснювали небезпечні подорожі.

Під впливом воєнного конфлікту та глибокої соціально-економічної кризи еміграційні настрої українського населення зростають. Згідно даних Міністерства соціальної політики України, на постійній основі за кордоном працює 3,2 млн громадян, тимчасово – від 7 до 9 млн. осіб. Відповідно до огляду GlobalEconomyWatch, в 2019 році Україна втратить майже 1,5% трудових ресурсів і стане світовим лідером за даним показником [6].

Особливо непокоїть те, що більшість розрахунків в сфері соціально-трудова відносин та ситуації на ринку робочої сили базується на експертних оцінках, які значно різняться між собою. Деякі зарубіжні та вітчизняні вчені, фахівці критикують стан демографічної статистики і статистики в цілому. І мабуть, не безпідставно. Зокрема, немає точних даних про чисельність населення, що унеможливорює ефективне управління державою. Позаяк, перший Всеукраїнський перепис населення було проведено у 2001 році, тоді як ООН радить проводити його кожні десять років. Водночас, об'єктивна оцінка соціально-демографічного стану суспільства є підґрунтям для формування податкової політики та планування соціальних видатків. Одним із деструктивних факторів можна визнати застаріле нормативно-правове забезпечення міграційної політики.

У вересні 2016 року Генеральна Асамблея вирішила, прийнявши Нью-Йоркську декларацію про біженців та мігрантів, розробити Глобальний договір про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію. Глобальний договір про міграцію – це перша в історії глобальна угода ООН про спільний підхід до міжнародної міграції у всіх її аспектах. Глобальний компакт не є юридично обов'язковим. Він ґрунтується на цінностях державного суверенітету, розподілу відповідальності, недискримінації та прав людини і визнає, що для оптимізації

загальних переваг міграції необхідний спільний підхід, вирішуючи при цьому ризики та проблеми для окремих людей та громад у країнах походження, транзит та пункт призначення. Глобальний пакт включає 23 цілі для кращого управління міграцією на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях [7]. Однак не всі країни світу, з тих, чи інших причин, змогли приєднатися до Глобального пакту.

Україна тісно співпрацює з різними міжнародними організаціями, зокрема, з ООН, МОМ, МОП, з широкого кола питань, пов'язаних з міграцією. Однак, Міністерство закордонних справ України і Державна міграційна служба України поширили спільний коментар у зв'язку із проведенням Конференції ООН у місті Марракеш у Марокко щодо ухвалення Глобальної угоди про безпечну, впорядковану та законну міграцію. Як зазначено в повідомленні, – «Україна розгляне можливість приєднання до Глобальної угоди про безпечну, впорядковану та законну міграцію на іншому етапі за сприятливих умов».

Сьогодні Україна стоїть перед найсерйознішими від часу отримання незалежності у 1991 році проблемами. Втрата контролю над частинами території та збройний конфлікт на Східній Україні призвели до загибелі тисяч людей, руйнування інфраструктури й втрати істотної частини промислового виробництва, та вимушеного переселення майже двох мільйонів осіб. Мінлива закономірність вимушеної міграції громадян з трьох регіонів України означає, що все більша їх чисельність буде позбавлена власних домівок в пошуках безпечних притулків.

Існує думка, що саме три ключові події, які пов'язані з міграцією, будуть представляти найбільшу загрозу в найближчі роки, а саме: нездатність Європейського Союзу розробляти і здійснювати ефективну політику управління міграцією як всередині співдружності, так і за кордоном; нездатність поліпшити і підтримувати соціальну згуртованість між двома найбільшими групами мігрантів (турками і марокканцями) і постійне використання міграції в якості дискурсивного інструменту поляризації [8]. Отже, за сучасних умов, змішані міграційні структури вимагають більш згуртованого, але диференційованого підходу.

Ми вважаємо, що настав час розробити дієвий механізм, який дозволить міграції працювати для всіх. На данному етапі розвитку, Україна повинна визначити власну міграційну політику і регулювати міграцію в межах своєї юрисдикції. Світовий досвід свідчить про те, що є реальні варіанти вдосконалення управління міграцією. Перш за все, маючи об'єктивну інформацію про міграцію та її наслідки, ми можемо усунути популярні помилки та зменшити соціальну напругу. Варто також спромогтися розробити дієвий механізм, який би був спроможним впровадити саме таку політику, яка б забезпечила значні переваги міграції. Слід зазначити, що збільшення інвестицій в розширення можливостей мігрантів – одна з вигідних для всіх пропозицій. Наступним заходом має стати – заміна порочого циклу міграції гідним циклом інтеграції та економічного зростання, поряд з усуненням або зменшенням економічних труднощів, пом'якшенням соціальних наслідків.

Вітчизняні дослідники зазначають: «принциповою рисою сучасної міграції є те, що це – феномен, який інституціоналізується, переростає з традиційного соціального руху в структурований соціальний організм (діаспора, мережа громадських організацій трудових мігран-

тів, інфраструктура ринку міграційних послуг тощо), а з цим – у суб'єкт та інструмент регулювання людської економічної активності. Трудова міграція має два «крила» – економічне і соціальне. Вони обидва, у міру своїх можливостей, «піднімають» Україну над прірвою соціальних проблем. Адже, незважаючи на усі ризики, негативи, трудова міграція завжди є одним із шансів свободи вибору Людини» [9, с. 4].

Таким чином, максимальне використання можливостей, обумовлених міграцією, та зведення до мінімуму проблем, пов'язаних із міграційними процесами, мають стати керівними принципами всіх програм та заходів в регіонах України. Водночас, продумана міграційна політика держави, розвиток інфраструктури ринку міграційних послуг і вдосконалення нормативно-правової бази сприятиме синхронізації міграційного потоку і економічної потреби в мігрантах.

Література:

1. By Alberto Lucas Lopez, Ryan Williams, And Kaya Berne Migration Waves. URL: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2019/08/graphic-shows-past-50-years-of-global-human-migration/> (дата звернення: 4.10.2019).
2. More Than 750 Million Worldwide Would Migrate If They Could. URL: <https://news.gallup.com/poll/245255/750-million-worldwide-migrate.aspx> (дата звернення: 4.10.2019).
3. Міжвідомчий координаційний штаб повідомляє. URL: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiykoordinaciyinyi-shtab.html> (дата звернення: 4.10.2019).
4. A world of pain in three stories. This is the refugee crisis today. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2019/06/refugee-crisis-record-high-filippo-grandi/> (дата звернення: 4.10.2019).
5. Record High Remittances Sent Globally in 2018. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2019/04/08/record-high-remittances-sent-globally-in-2018> (дата звернення: 4.10.2019).
6. Global Economy Watch: Україну в 2019-м очікує лідерство по втраті робочої сили. URL: <https://times.com.ua/News/103129/global-economy-watch-ukrainu-v-2019-mozhidaet-liderstvo-po-utrate-rabochey-sily> (дата звернення: 4.10.2019).
7. Global compact for migration. URL: <https://refugeesmigrants.un.org/migration-compact> (дата звернення: 4.10.2019).
8. Uzelac A. Migration and Security. URL: <https://www.clingendael.org/pub/2018/strategic-monitor-2018-2019/migration-and-security/> (дата звернення: 4.10.2019).
9. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с.

TADEUSZ TROCIKOWSKI¹

¹*Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. J. Korczaka w Warszawie (Polska)*

**AKTUALIZACJA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ POLSKICH I
UKRAIŃSKICH FIRM W ZAKRESIE ISTNIENIA INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ**

Proces integracji europejskiej można postrzegać jako idealną jedność Europy. W wymiarze historycznym idea ta pojmowana była w sposób bardzo zróżnicowany, oznaczając zjednoczenie w aspekcie politycznym, gospodarczym, społecznym. Z drugiej strony sama koncepcja Europy została